

Morgondimman och röken från varma djurkroppar bäddar in rengärdan i ett trolskt ljus.

Renslakten - ett hedniskt skådespel

Det är tidig morgon i rengärdan vid Kraipe. Dimman håller på att lätta och septembersolen målar Koultatjakkes tusenmeterstopp i flammande rött och guld. Det frasar lätt i det frostbitna gräset när vi oroligt stampar av och an i väntan på den stora renhjorden.

Text: Jerry Pettersson

Foto: Jerry Pettersson/JP Press och Pär Lundqvist

Det här är en av årets viktigaste dagar för de renskötande samerna i Ammarnäsfjällen. I dag ska den stora höstslakten äga rum. Innan kvällen kommer ska cirka tusentalet rentjurar, sarvar, ha satt livet till! Ett blodigt, ja, nästan grymt, skådespel för den oinvigde, men ett uråldrigt och nödvändigt hantverk för renägaren. Nästan hela årsförtjänsten beror på hur sarvslakten i mitten av september utfaller.

Med kasttömmen beredd spanar en same efter sitt eget speciella öronmärke bland tusentals förbiilande renar.

En rentjur har fångats med en mästerligt lassokast och ska nu "bogseras" in i fällan.

Förra året blev det en misslyckad renslakt här vid Kraipe.

Trots veckor av slit i renskogen fick samerna från Rans sameby och deras grannbyar ingen ordning på hjorden.

Det blev bara ett hundratal renar, som man till sist lyckades driva in i den gamla rengärdan, slakten blev ett fiasko och för många samer uteblev hela årsinkomsten.

Marken i gärdan blir fort upptrampad och lerig och gör dragkampen med renarna svårare.

Men i år ser det bättre ut. Vinden har legat rätt de senaste veckorna och trots regnigt och kallt väder har man lyckats hålla ihop den stora hjorden på vägen in mot rengärdan. I går kväll fick vi rapporter om att hjorden hade kommit in mellan de kilometerlånga fångstarmarna, som leder in till själva rengärdan. Nu på

morgonen ska den sista och avgörande drivningen in i själva slaktfällan göras. Den sker med hjälp av en helikopter, som gång på gång ska stryka fram över den väldiga renhjorden på låg höjd och driva den allt längre in i den trattformade uppsamlingsfällan.

Moderna hjälpmedel som flyg, walkie-talkies och snöskotrar är legio bland dagens samer – försvunna är sedan årtionden de tider då renskötseln enbart var ett envig mellan renen och den ensamma människan, men det hindrar inte att nervositeten är minst lika stor och oron lika gnagande idag som för hundra år sedan. En renhjörd är en nyckfull, svårbedömd massa, som när som helst kan stoppa upp, vända eller splittras i flera småhjördar, som vind för våg flyr uppåt fjällsidorna. Inte ens helikoptrar eller walkie-talkies får stopp på flyende renar.

Andäktig väntan

Här och var i den vindpinade björkskogen runt gårdan flammar små kaffeeldar. Ett par rejäla smörgåsar, eller torkat renkött och några muggar hett, starkt kaffe sitter bra så här i sista minuten. Vi är säkert ett hundratal personer, som försiktigt, nästan andäktigt, väntar i den kalla morgonen. De allra flesta är naturligtvis renägande samer, merparten kommer från samebyarna kring Ammarnäs-fjällen, men också från Tärnafjällen i söder och ända uppe från Jäckvik i norr. Renköttsuppköparna från Diknäs och Arvidsjaur finns också på plats, deras stora, moderna slaktbussar är framkörda intill slaktfällan och professionella slaktare med slipade knivar och laddade slaktpistoler står redo. Resten av oss är nyfikna

En renägare har fått syn på en rentjur med det rätta öronmärket...

...ett lyckat lassokast – repöglan fastnar i sarvens hornkrona och renen är infångad...

...och med lite hjälp förpassas rentjuren in i den rätta fällan.

turister, som kommit för att beskåda detta viktiga och dramatiska inslag i renskötseln. Och vi utgör i sanning en brokig samling!

Här finns förnåma stadsfruar, som utkämpar en fåfång kamp mot lera och snärjigt kråkris med sina höglackade skor!

Här finns förstagångsbesökare, som hojtar, skriker och skrattar och som nästan handgripligen måste fås att

förstå att det gäller att vara tyst och helst inte synas under de känsliga minuterna, när hjorden är på väg in mot rengården. Ett högljutt skratt eller en livfull armviftning kan spränga renhjorden och veckor av slit och väntan är förgäves!

Och här finns veteraner, som besökt många renslakter genom åren. De har kommit från hela landet för att än en gång få uppleva detta fascinerande skådespel. Några av dem har kommit ända nerifrån Skåne och flera av dem tänker köpa en rentjur "på rot" och slakta själv!

"Voj, voj, nu kommer dom..."

Plötsligt lystrar vi alla. Uppe från fjällsidan hörs det tunga fladdrandet av en helikopter. Ett förväntansfullt mummel hörs runt renhagen. Kasttömmar rättas till, knivar kontrolleras och den sista kaffeslurken töms i ett svepande drag. Det knastrar i en walkie-talkie och viskningen sprider sig som en löpeld:

- Nu kommer dom. Voj, voj, nu kommer dom ...

Med kasttömmarna beredda spanar man in i den böljande hjorden.

Stilstudie av den uråldriga dragkampen mellan människa och djur.

Det krävdes två kasttömmar för att fånga den här ståtliga rentjuren.

Hundratals förväntansfulla ögon kisar genom morgondimman bort mot björkskogen. Och plötsligt är det som om själva marken har fått liv. En böljande, gungande, grå massa växer fram mellan knotiga trädstammar. Och sedan kommer ljudet. Först ett lågmält muller, som åska på avstånd, sedan bölandet, frustandet och det märkliga knäppandet från tiotusentals klövar. Hjorden kommer närmare. En skog av vajande hornkronor växer upp framför oss. Ångan från tusentals varma, svettiga djurkroppar blandas med markens dimma.

När den innersta, cirkelrunda rengårdan blivit fylld med renar stängs den trånga ingången med en gisten, grå träport. Ett kort ögonblick tycks renarna tveka. Det lyser av skräck och förvåning ur deras ögon. Men sedan börjar de lugnt löpa runt inne i fållan. Det här ögonblicket är alltid lika fascinerande: att se hur renarna, som på ett givet kommando, anpassar sig och bildar ett böljande kretslopp inne i renhagen. Och det märkligaste av allt – renarna springer alltid åt samma håll! Sedan urminnes tider springer renarna i en instängd renhjord alltid motsols.

En motsträvig rentjur får hjälp på traven att komma in i fållan..

Här behövdes tre man för att få bukt med en stark sarv.

Brunsten förstör köttet

Vid höstslakten är det bara tjurar som fångas – de har då det bästa och mest eftertraktade köttet. Men det gäller att få ihop hjorden i rätt tid. Det är just de här dagarna i mitten av september, som är den rätta tiden för slakten. Om en vecka kan det vara för sent. Då har ren-

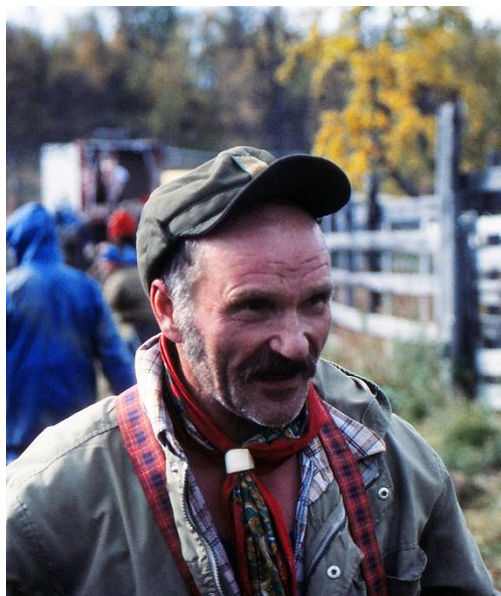
Det är en stressig morgon – det gäller att få in sarvarna i fällorna så snabbt som möjligt.

tjurarna blivit brunstiga och köttet går inte längre att använda till föda. Könshormonet, som fyller de ståtliga sarvarna med lust och kampanda, ger nämligen köttet en bitter, ettrig smak.

Inne i renhagen pågår arbetet för fullt. Renhjorden rör sig som en grå massa runt, runt. Och mitt inne bland de framrusande djuren springer män, kvinnor och barn omkring med sina lassar. Samiska ord, svordomar och skratt blandas med djurens frustande och bölande. Kasttömmar viner genom luften och finner nästan alltid sitt mål.

Lassokastet - ett mästerverk

Hur samerna kan urskilja sina eller sina familjers speciella märken i renarnas öron är en gåta för den oinvigde. Varje renägare har ett speciellt märke, som klipps ut i renens öron när den är kalv. Varje sådant renägarmärke finns registrerat och märket är lagligt skyddat. Det finns över 10.000 renmärken inregistrerade från svenska lappmarker och inte två är lika. Men att hitta just sitt eget öronmärke i en gungande, böljande renhjord och sedan kasta rätt med lasson måste betecknas som ett mästerverk . . .

Porträtt av renägare från en av samebyarna runt Ammarnäsfjällen

Snabbt och smärtfritt...

Den gråbruna, frostbundna jorden i renhagen har nu blivit förvandlad till en smetig, halkig lervälling genom trampet av tusentals renklövar. Man slinter och glider i den blöta leran.

En och annan faller omkull i en dragkamp med en rentjur, men tillskyndande hjälpsamma kamrater ser till att djuret stoppas och leds ut till de väntande slaktarna. Själva avlivandet sker snabbt och smärtfritt och vid de rullande renslakterierna görs styckningen med en ofattbar precision och effektivitet. Men runt rengärdan sker också familjeslakten.

De flesta av tjurarna säljs till de kommersiella uppköparna, men varje renägare passar också på att slakta en eller ett par renar för familjens eget vinterbehov och för att få horn, skinn och hud till fällar, skor, prydnads- och slöjdprodukter, etc.

Det finns också en och annan icke-same som försöker sig på att slakta en ren på egen hand.

Eftersom det hela sker helt öppet och i det fria, så kan det inte hjälpas att det – åtminstone för förstagångsbesökaren – ger ett både blodigt och grymt intryck. Men hanteringen skiljer sig inte mycket från den som sker i alla andra slakterier, och för att kontrollera att allt går rätt till finns även här en veterinär på plats. Men visst ger det hela ett nästan hedniskt intryck.

Sedan urminnes tider . . .

Doften av blod och inkråm ligger tung över renhagen. Som dimfigurer rör sig samerna ute bland renarna, människa och djur möts i våldsamt, skoningslös tvekamp. Om det inte vore för de blänkande bilarna nere i skogskanten och de moderna slaktbussarna uppe vid rengården, så kunde man känna sig förflyttad hundratals år bakåt i tiden.

Ty just så här har det gått till sedan urminnes tider på samernas slaktplatser i de svenska fjällen.

En eller ett par renar slaktas till familjens egna behov.

Leonard Larsson har åkt ända från skånska Södra Sandby till Ammarnäsfjällen för att köpa en ren "på rot" och slakta själv.

Renslakten kan te sig som ett blodigt och hedniskt skådespel.